

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИДА ПСИХОЛОГИК МАСЛАҲАТНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Носирова Раъно Хамидовна

Чирчиқ давлат педагогика университети “Мактабгача таълими методикаси” кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD).

Аннотация: Ушбу мақолада мактабгача таълим ташкилотида психологик маслаҳат беришнинг назарий ва амалий жиҳатлари асосланган. Психологик маслаҳат турлари келтирилган. Психологик маслаҳат беришда болалар ва ота-оналар билан ишлаш йўллари кўрсатилган. Ота-оналарга психологик тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: психологик хизмат, психологик маслаҳат, психологик зўриқиш, ижтимоий ривожланиш, коррекциялаш, сюжетли ролли ўйин, мулоқот, “Мен-концепцияси”.

Аннотация: В статье обоснованы теоретические и практические аспекты психологической консультации в дошкольном образовании. Приведен практический опыт работы с детьми и их родителями, предлагаются психологические рекомендации родителям.

Ключевые слова: психологическая служба, психологическая консультация, психологическое напряжение, социальное развитие, коррекция, сюжетно-ролевая игра, общение, «Я-Концепция».

Abstract: In the article the theoretical and practical aspects of psychological counseling in preschool education. The given hands-on experience of working with children and their parents are offered psychological recommendations to parents.

Keywords: psychological service, psychological consultation, psychological stress, social development, compensation, role-playing game, communion, “I-Kontsepsiya”

КИРИШ: Ўзбекистон Республикаси Президентининг мактабгача таълим тизимида доир Фармонида “мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш, самарали давлат бошқаруви тизимини яратиш, мактабгача

таълим ташкилотлари давлат ва нодавлат тармоғини кенгайтириш, моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, уларни малакали педагог кадрлар билан таъминлаш, мактабгача таълим ташкилотларига болаларни қамраб олишни кескин ошириш, таълим-тарбия жараёнларига замонавий таълим дастурлари ва технологияларини татбиқ этиш орқали болаларни ҳар томонлама интеллектуал, маънавий-эстетик, жисмоний ривожлантириш ҳамда уларни мактабга тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш”[1] вазифаларининг белгиланиши соҳа ходимлари зиммасига катта масъулият юклайди.

Шахсининг ҳар томонлама шаклланиши, ривожланиши ва мослашуви, болалар ривожланишининг барча ёш давларида психологик саломатлигини муҳофаза қилиш учун психологик-педагогик шарт-шароит яратишдан иборат. Мактабгача таълим ташкилоти психологи-болани яхши билиши, чуқур тушуниши, психик ривожланиш қонуниятларини фарқлай оладиган, турли ёш ва индивидуал хусусиятларини билиши лозим. Психолог ўз фаолиятида нафақат болаларнинг балки, катта ёшдагилар психологияси ҳақида маълумотга эга бўлиши, уларнинг болаларга бўлган муносабати ва қарашларини аниқлай олиши зарур. Психологик хизматнинг асосий йўналишларидан бири бу психологик маслаҳат ҳисобланади.

АСОСИЙ ҚИСМ: Психологик маслаҳат мактабгача таълим ташкилотлари ходимлари ва ота-оналарга болаларнинг интеллектуал, шахсий ва ижтимоий ривожланишининг ёш хусусиятлари, ривожланишдаги бузилишлар ҳамда кечикишлар, уларни коррекциялаш, шунингдек, болаларни бошланғич синфда ўқишга ва мактабга мослашувига психологик тайёрлаш масалалари бўйича маслаҳатлар беришдан иборат.

Психологик маслаҳат турлари қуйидагича бўлади.

➤ Болаларнинг мактаб таълимига бориши, бошланғич синфдан ўрта синфга ўтиши, шунингдек, мактабни битириш ва бўлғуси касб-хунар ҳамда таълим ташкилотини танлаш масалаларида ўқувчилар, ота-оналар ёки қонуний вакилларга маслаҳатлар бериш;

➤ Мактаб-интернатлар, меҳрибонлик уйлари, шунингдек, етим болалар таълим олаётган умумтаълим ташкилотлари ходимларига таълим-тарбия, болаларнинг ижтимоийлашуви ва мослашувини психологик кузатиш масалалари бўйича маслаҳатлар бериш;

➤ Болалар, ўсмирлар ва ёшларга катталар ва тенгдошлари билан бўладиган ўзаро муносабатлар, оилавий муаммолар, хулқ-атвордаги оғишларни бартараф этиш, ўз-ўзини тарбиялаш ва ривожлантириш, шунингдек, ҳаётий ва касбий ўзлигини англаш масалаларида маслаҳатлар бериш;

➤ Мактабгача таълим, умумтаълим ташкилотлари, меҳрибонлик уйлари раҳбарларига педагогик жамоани бошқаришни оптималлаштириш, қўл остидаги ходимлар билан шахслараро муносабатлар, юзага келиши мумкин бўлган низоларни ҳал этиш ҳамда соғлом психологик муҳитни таъминлаш масалаларида маслаҳатлар бериш;

➤ Маслаҳат бериш жараёнида тарбияланувчиларда мустақил таълим олиш, ўз-ўзини тарбиялаш, ўз-ўзини коррекциялашга ижобий муносабатларни шакллантириш ҳамда уларни амалиётда қўллаш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш.

Ота-оналарда ўз фарзандларини мактаб таълимига тайёрлашларида турли хил психологик муаммолар вужудга келади, яъни бола китоб билан ишлашни ҳохламаслиги, топшириқларни бажармаслиги ёки бошқа сабаблар. Мана шу жараёнда ота-оналарда ҳам психологик зўрқиш ёки фарзанди билан мулоқот вақтида муаммолар пайдо бўлиши мумкин. Айнан шу масалада мактабгача таълим ташкилоти психологи ота-оналарга ва болаларга психологик маслаҳат бериши зарур. Психологик маслаҳат вақтида психолог имкон даражасида ота-оналарга муаммонинг ечимини ўзлари топишларига кўмак бериши ҳамда уларни тўғри хулоса чиқаришларига тurtки бериб туриши керак.

Психологга ота-оналар турлича сабаблар орқали мурожаат қиладилар. Ҳаётда шундай мураккаб вазиятлар бўладики, ҳатто катталар ҳам бундай

ҳолатларни ҳал этишда қийинчиликларга дуч келадилар. Бунга мисол қилиб яқин одамидан айрилиш, ота-оналарни ажрими, оила аъзоларига янги одамни қўшилишини айтиш мумкин. Ҳар бир вазиятда психолог боланинг кучли хаяжонланиши, ҳавотирга тушишини аниқлай олиши лозим. Оилага эса бундай вазиятлардан чиқишларида психологик ёрдам кўрсатиш керак.

Юқоридаги муаммоларни ҳал этиш учун болаларда кўрқинчни енгиш, ўз-ўзини англаш ва бошқариш, ўзлигини намоён этиш малакаларини ривожлантириш лозим. Болаларда кўрқинч ва ҳавотирни енгиш ва ўз-ўзини бошқаришларида психологик маслаҳатни тўғри ташкил эта олиш талаб этилади. Бунда психолог қуйидаги вазифаларни белгилаб олиши лозим.

1. Мактабгача ёшдаги болаларни психологик хусусиятларини чуқур билиш;
2. Мактабгача ёшдаги болаларга маслаҳат беришнинг ўзига хос хусусиятларини ўрганиш ва аниқлаш;
3. Болалардаги кўрқинч ҳисси муаммосини ҳал этиш йўллари аниқлаш.

Ҳар бир боладаги кўрқинч ҳиссини олдини олиш зарур, бунда оилада ота-оналар болага ишончли муносабатда бўлиши, ҳиссий алоқаларни бузмаслик ёки ҳиссий томондан ўзларига бўйсундурмасликлари лозимлиги ҳақида психологик кўрсатмалар берилади. Юқоридаги ҳолатларда психолог ижтимоий вазиятларни ҳам ўрганиш зарур бўлади, чунки болалар мактабгача таълим ташкилотига келиши билан шахслараро муносабат муҳити янада кенгаяди.

Аввало оилавий муҳит (тўлиқ оила, нотўлиқ оила, она билан ўзаро муносабатнинг хусусиятлари, буви ва бувалар муносабати, онанинг ўз фарзандига эътиборсизлиги), бола ва ота муносабати, ота-оналарнинг фарзанд тарбиясидаги бирдамлиги, ҳамфикрлиги, бир-бирларига тайзик ўтказмаслиги чуқур таҳлил қилинади.

ХУЛОСА: Ота-оналар ва мактабгача ёшдаги болаларга психологик маслаҳат беришда ёш хусусиятлари инобатга олиниши зарур. Оиладаги мураккаб вазиятлар болаларни катталар билан мулоқоти ва боланинг мустақил бўлишга

интилиши, унинг психик ривожланишига салбий таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, болаларда юз берадиган муаммолар ота-оналарнинг оиладаги ўзаро муносабатларига ҳам боғлиқ бўлиши мумкинлигини эътиборга олиш керак. Психолог болага ва ота-оналарга психологик маслаҳатни баравар ташкил этиши мақсадга мувофиқ. Ана шундагина бола тарбиясидаги ҳар қандай муаммоларни ҳал этиш осонроқ кечади.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 16 декабрдаги 595-сонли “Мақтабгача таълим ва тарбия тўғрисида”ги Қонуни // <https://lex.uz/docs/4646908>
2. Возможности практической психологии в образовании: Из опыта работы психологов УЦ «Перспектива». Вып.2 / Под ред. Н.В. Пилипко. - М.: УЦ «Перспектива», 2000.
3. Немов Р.С. Психологическое консультирование: Учеб. для студ. Педвузов.-М.:Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2000.
4. Венгер А.Л. Психологическое консультирование и диагностика.-М.: Смысл, 2001.-145 с.
5. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ Г.В.Бурменская, Е.И.Захарова, О.А.Карабанова и др.- 2002.-416 с.
6. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими тизими ташкилотларида психологик хизмат тўғрисида Низом. Тошкент-2010 й